

Arap Baharında Türkiye'nin Rolü: Demokratik

Yeniçeriler mi?-Cihan Tuğal

Cihan Tuğal - [toplumsal](#) / Ekim 17, 2012

Geçen yıl yayınlanan ve Recep Tayyip Erdoğan'ı abartılı bir şekilde "Orta Doğu'nun muhtemelen en etkili şahsiyeti" olarak gösteren bir New York Times makalesine göre, Arap Baharı'nın getirdiği büyük politik değişimler ve İslamcı partilerin seçim zaferleri, "İslam, demokrasi ve güçlü ekonomiyi etkin şekilde bir araya getiren bir şablon olarak" "Türk modeli"yle ilgili görüşlerin yeniden gündeme gelmesini sağladı.

Beyaz Saray yetkilileri, İsrail'le diplomatik ilişkilere sahip Müslüman bir ülke olarak Türkiye'nin oynayabileceği olumlu örneği vurgularken; Obama da 2009 yılında Ankara'ya gerçekleştirdiği ziyarette Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümetinin "model ortak" ve NATO'nun en önemli üyesi olduğunu söyledi. Uluslararası Kriz Grubu, Türkiye'yi, güçlü bir demokrasi ve halkın isteklerini dikkate alan gerçek bir seçilmiş lidere sahip, Arapça'ya çevrilen onlarca dizi de dâhil olmak üzere Afganistan'dan Fas'a ürün satabilen ve tüm Arap dünyası ekonomilerinin toplamının yarısı kadar büyük ekonomiye sahip "Arap dünyasının kıskandığı" bir ülke olarak tanımlıyor. Bölgenin her yerinden turistler, "Dünyayla barış içinde, ekonomik olarak ilerlemiş ve batılı tüketim alışkanlarının İslami geleneklerle bir arada var olduğu Müslüman bir toplumu" görmek üzere ülkeye akın ediyor. [1]

Tarık Ramazan, Türk Başbakan'ın 2011 Eylül'ünde gerçekleştirdiği ve Erdoğan'ın Filistin'le ilgili sözlerinin Arap ve Müslümanlar tarafından hayranlıkla takip edildiği Mısır, Tunus ve Libya ziyaretlerinin "muazzam bir başarı" olduğu söyledi: "O, tarihin doğru tarafında. Türkiye, Müslümanların özgüven, özerklik, çoğulculuk ve başarıyla uyuşmasına yardımcı olabilir ve olmalıdır." [2] Bu arada Türkiye'nin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu kendisini, İsrail ve Arap devletleri arasında daha iyi ilişkiler için aracılık yapmak ve "komşularla sıfır sorun" yaklaşımıyla Ankara'nın etkisini Kafkaslar ve Karadeniz, Orta Doğu ve Akdeniz'e yayarak bölgeye yeni bir Osmanlı barışı getirmekle sorumlu kıldı. Bu bakışın, her tür Neo-Osmanlı emperyal arzuyu reddettiği söyleniyor ve güler yüzlülüğünün altı çizilerek bir tür "yumuşak güç" olarak tarif ediliyor. Yeni ortaya çıkan bir şey olarak Osmanlı barışı, AKP saflarının çok ötesine geçerek çeşitli aydın ve halk kesimleri tarafından da benimsendi. [3] Her şeyin Osmanlı tarzı için duyulan özlem, emperyal haşmeti bayağı ve cinsellik dolu bir

şekilde aktaran Sultan Süleyman ve haremının entrikalarıyla ilgili dizinin rekor reytinglere sahip olmasına bakarsak laik Türkiye'ye dahi yayılmış görünüyor.

AKP iktidarında geçen on yıldan sonra, Erdoğan Türkiye'sini hem laik Arap baskıcılığına hem de İran'ın devrimci İslamcılığına "başarılı" bir alternatif olarak resmeden uluslararası bir uzlaşma oluştu. Arapların % 60'ının Türkiye'yi model olarak gördüğünü gösteren kamuoyu yoklamaları ise daha tedbirli bir kabulü işaret ediyor. AKP'nin dış politikası ve içerdeki çalışmalarıyla ilgili soğukkanlı bir değerlendirme bu iddiaları nereye kadar destekleyebilir?

Yeni Doğu politikası

AKP, 1999 ve 2001'de Türk ekonomisinde yaşanan çöküşlerin ardından siyasi yapıda meydana gelen krizden faydalanarak Kasım 2002'de iktidara geldi. Kökenleri sokak politikası, dini okullar ve kitle hareketlerini temel alan muhafazakâr toplumsal harekete dayanıyor. İdeolojisi; iş ahlakı, dindarlık, Müslüman yanlısı parlamentarizmi birleştiriyor ve dolayısıyla Filistin yanlısı ve bölgedeki Anglo-Amerikan askeri müdahalesine karşı. Ama Erdoğan, Abdullah Gül, Bülent Arınç'tan oluşan yeni AKP liderliği aynı zamanda AB yanlısı ve sık sık Birleşik Devletleri ziyaret ediyor. [4] Kasım 2002 seçimlerinde, AKP oyların sadece % 34'üyle parlamentodaki sandalyelerin % 60'ına sahip oldu. İlk dış politika testi, 2003 baharında Türk halkının büyük çoğunluğunun karşı olduğu ABD'nin Irak'ı işgal etmesiyle gerçekleşti. Şubat 2003'te AKP'li vekiller, işgale hazırlık yapılması için ülkedeki ABD üslerinin güçlendirilmesini öngören bir kararı destekledi. Mart 2003'te Erdoğan'ın yokluğunda yapılan ikinci oylamada, AKP'li milletvekillerinin Cumhuriyet Halk Partisi'nin ABD askerlerinin işgali Türk topraklarından başlatmasına izin veren hükûmet teklifini engelleme muhalefetine katıldıkları görüldü. Birkaç hafta sonra yapılan üçüncü oylamada Erdoğan partisini hizaya çekti: AKP'li vekillerin büyük çoğunluğu savaş ve Türk askerlerinin Irak'ın Anglo-Amerikan işgaline destek olmak üzere gönderilmesi lehine oy verdi.

Sonuçta Türk ordusunun Irak'ta işgalci gücün bir parçası olarak bulunması, Iraklı Kürt Lider Mesut Barzani ve belki de Meclis'teki kısa süren isyanı cezalandırmak isteyen Bush yönetimi tarafından engellendi. Bununla beraber en çarpıcı olan ve AKP'nin sahip olduğu hegemonyayı gösteren şey, Erdoğan'ın usta işi bir manevra olarak okunan Bush yanlısı duruşuna halk tarafından verilen destektir. Üçüncü oylama aynı zamanda Türkiye'nin Atlantikçi liberalleri tarafından da "uluslararası topluluğun" askeri müdahalelerine daha fazla katılması adına ileri bir adım olarak olumlu karşılandı. Bu destek, Erdoğan hükûmetinin

Batının art arda gelen Müslüman ülkelerdeki askeri müdahalelerine destek vermesine de iyi bir dayanak sağladı. Böylece 2006'da, neredeyse tüm Türkiye kamuoyu İsrail'in Lübnan'ı işgalini ve güney Beyrut'u bombalamasını kınarken, Erdoğan, Gül ve zamanın Dışişleri Bakanı, IDF'nin belirgin bir şekilde başarısız olduğu Hizbullah'ı durdurma görevi için gönderilecek BM gücüne acı çeken Lübnanlılara yardım götürme bahanesini kullanarak katılmakta ısrar ettiler.

Benzer bir şekilde Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, Türk ordusunun NATO'ya yardım etmek üzere Afganistan'da bulunmasını "barışı korumak" olarak açıkladı. Bir helikopter kazasında 12 askerin ölümünden sonra sol eğilimli CHP'nin lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun Türk askerlerinin Afganistan'da ulusun çıkarlarını mı korumak üzere bulunduğunu sorgulaması üzerine, aralarında eski Maocu Şahin Alpay'ın da bulunduğu hükûmetin liberal destekçileri, ulusal ve "küresel" çıkarların ayrılmazlığını ispatlamak için ortaya atıldılar. Bu arada İslamcı muhafazakârlar, ISAF'a yapılan Türk katkısının, Afganları Batı emperyalizminin aşırılıklarından korumak için olduğunu iddia ettiler ki bu bahane Türkiye'nin ABD liderliğindeki diğer işgallere katılmasını savunmak için de sıklıkla kullanıldı. [5] Aynı zamanda İslam'ın El-Kaide modeline karşı Türk modelinin korunmasına da vurgu yaptılar. Türkiye'nin, Ürdün ve BAE'yle birlikte ISAF'a katılması ABD için askeriden çok sembolik önem taşıyor: Müslüman ağırlıklı ülkelerin askerlerinin varlığı, güya bunun İslam'a karşı bir haçlı seferi olmadığını kanıtıyor. Aslında bu, Türkiye'ye kendisi için uygun görülen Batı emperyalizmi ve Müslüman dünyası arasındaki, üzerinden NATO askerlerinin geçeceği "köprü" rolünü kilitliyor. Neredeyse tükenmiş solun yanı sıra azınlıkta kalan daha radikal İslamcı güçler, hala Türkiye'nin bölgedeki Batı güdümlü hareketlerine karşı çıkıyorlar, bağımsız diplomatik ve askeri ilişkiler kurulması çağrısında bulunuyorlar. Ama daha da fazla sayıda İslami aydın ve aktivistse hükûmetin Batı uzantısı olmaya devam ederken bir yandan da İslam'ın liderliğine oynamasına destek veriyorlar.

Yeni Osmanlı?

AKP'nin dış politikasının merkezindeki AB üyeliği hedefi, Türkiye'nin adadaki 40 yıllık işgalinin etrafından dolaşacak olan Kofi Annan planının Kıbrıslılar tarafından reddedilmesini takiben tavsadığından beri Ankara'nın "Doğupolitikası" yeni bir yöne döndü. 2007'de Fransız ve Alman liderler "Hıristiyan Avrupa" vurgulu konuşmalar yaparken, Erdoğan, Gül ve Davutoğlu da Türkiye'nin Doğu'daki yeni rolünü işaret ediyorlardı. Soğuk Savaş boyunca Ankara'nın dış politikası neredeyse tamamen Batı merkezliydi (İsrail'le olan uzun süreli ilişki

de bu anlamda değerlendirilebilir). Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılması bir zamanlar İstanbul'dan yönetilen bölgede karşılıklı güvensizlik yarattı. Türkler, Arapları Birinci Dünya Savaşı sırasında Batılı güçlerle işbirliği yaparak kendilerini arkalarından bıçaklamakla suçladılar. Kemalist modernizasyon (ve Türkleştirme), alfabenin ve dilin Arapçadan temizlenmesini içerecek şekilde İslam ve Arap kültüründen kesin bir kopuşu hedefledi. Benzer bir şekilde Türk hâkimiyeti de tarih boyunca seküler veya muhafazakâr monarşiler olsun tüm Arap devletleri için olumsuz anlama geldi. Arap ders kitapları sadece Osmanlıları değil Türkleri de emperyalist olarak gösterdi. Kemalistlerin Türklerin geri kalmışlığını Arap kültürünün etkisine bağlaması gibi Arap milliyetçileri de ülkelerinin ekonomik geri kalmışlığını Osmanlı yönetimi ve sömürüye bağladılar. Bazı İslamcı Arapların Osmanlı geçmişinde olumlu yönler buldukları ve bazı İslamcı Türklerin de Türkler, Araplar ve diğerlerinin İslam bayrağı altında bir arada olduğu zamanlara dair nostaljik duygular beslediği doğru ama Filistinlilerin acılarına bu kadar duyarlı olmalarına rağmen İslamcı Türkler arasında Arap yanlısı dayanışma pratikte çok az. Pensilvanya'da gönüllü sürgün yaşayan Fethullah Gülen'in yönettiği ülkenin en etkili dini örgütü Gülen cemaati açıkça Türk milliyetçisi bir yönelime sahip.

2000'lerin başında, Türkiye'de Arap dünyası için daha olumlu sayılabilecek üç gelişme ortaya çıkmaya başladı. İlk olarak, Arap rejimleri otoriterlikte ısrar edip baskıcı güvenlik aygıtlarını küresel elitlere radikal İslamcılığa, Arap kitlelere de İsrail tehdidine karşı bir barikat olarak sunarken Türkiye parçalı bir demokratikleşmeye birlikte yüzünü neoliberalizme döndü. [7] İkinci olarak Türkiye, 2001'deki krizden çıkışla birlikte, özellikle başta Körfez ülkelerinden olmak üzere rekor miktarda Doğrudan Yabancı Yatırım akışına uğradı ve hızla büyüyen eşitsizliklere rağmen yüksek büyüme oranları gösterdi. Üçüncü olarak AKP iktidarının gelişi Arap dünyasının ilgisini çekti; Türkiye'nin Kemalist geleneği alışıldığı üzere ateist ve Arap karşıtı olarak tarif edilirdi ama AKP liderleri açıkça dindardılar ve Erdoğan'ın durumunda olduğu gibi halka dokunabiliyorlardı. Böylece, otoriter ve neoliberal Arap rejimleri altında yoğun bir şekilde yaşanan polis acımasızlığı, yoksulluk, eşitsizlik ve işsizlik ortamında Türkiye, Arap halklarının karşısına çelişkili hisler yaratan yapı olarak yeniden çıktı. Erdoğan hükûmeti, Müslüman gücünün bir sembolü haline gelirken aynı zamanda Türklerin emperyal kibrinden duyulan hoşnutsuzluğu da anımsattı.

Bu kibir Erdoğan hükûmetinin Türkiye Kürtlerine yaklaşımında fazlasıyla görünüyor. Türk devleti 1984'ten bu yana Kürt vatandaşlarının yaklaşık 40 binini yani en az Beşar Esad'ın kendi vatandaşlarını öldürmekten sorumlu tutulduğu kadarını öldürdü ve Kürt dili ve kültürü,

Suriye, Irak veya İran'dan daha fazla baskı altında tutuldu. [8] AKP iktidarının ilk iki yılı, her ne kadar Kürtlerin istediklerinin çok uzağında kalsa ve sınırlı da olsa Kürtçe televizyon yayınları ve özel kurslara izin vererek Kürt kültürünü dekriminalize edecek bazı kararlar getirdi. Ama 2005'ten itibaren AKP, Güneydoğu'da askeri baskıyı artırıp şehirleri dev Türk bayraklarıyla donatarak Türk milliyetçiliğine doğru keskin bir dönüş yaptı. Bununla beraber ve ABD'nin Kuzey Irak'ı işgal etmesiyle birlikte Kürt özerk bölgesinin de facto bir şekilde ortaya çıkmasının verdiği cesaretle, PKK da beş yıllık ateşkesi sona erdirdi. Türkiye, Mesut Barzani'nin bölgesel hükûmetini kızdıracak şekilde Irak'taki PKK kamplarına karşı hava saldırılarını arttırdı. Bush Yönetimi, müttefiklerinin aklını başına getirmek üzere Ocak 2005 ve Ekim 2007'de müdahale edip Barzani'nin elindeki iş anlaşmalarının Türk inşaat firmaları tarafından alınmasını sağlarken bir yandan da Kuzey Irak'ta saklanan PKK militanlarını vurmak için Türk ordusunun önünü açtı. [9] Şu anda art arda gelen tutuklama dalgaları sonucunda, hepsi Kürt olmamakla birlikte “terörist propaganda” ve “Türk ulusunu aşağılamak”tan suçlanan gazeteci ve üniversite hocalarının yanı sıra tahminlere göre hapiste en az 3000 Türk ve Kürt öğrenci bulunuyor.

“Sıfır Sorun”

Erdoğan, Gül ve Davutoğlu'nun, Orta Doğu devletlerini Ankara'nın Washington üzerindeki etkisiyle ve Washington'u da Orta Doğu'daki etkisiyle etkilemeyi hedefleyen “komşularla sıfır sorun” diye başlattığı diplomatik girişim işte bu arka plana dayanıyor. Bölgedeki Türk elçiliklerini yenilemek için büyük para ve zaman, mekik diplomasisi için de büyük enerji harlandı. “Sıfır sorun” politikasının bir de önemli ticaret ayağı vardı. Türkiye ekonomik olarak hala ağırlıklı olarak kuzey ve batıya bağımlı bulunuyor. 2010'da AB'yle olan ticareti 125 milyar dolar, Rusya ve diğer eski Sovyet Cumhuriyetleriyle olan ticareti 35,1 milyar dolar civarındaydı. Karşıt olarak Körfez İşbirliği Teşkilatı (KİT) ve Yemen'le olan ticaret 10,3 milyar, Kuzey Afrika'yla 8.2 milyar, Mısır'la 3,2 milyar ve Suriye'yle 2,5 milyar dolar seviyesindeydi. Yine de 2010 yılında, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'yla olan ticaret, 2002 yılına göre Suriye'yle 3 kat, Kuzey Afrika'yla 4 kat, KİT ve Yemen'le 4 kat ve Mısır'la 7 kat olacak şekilde daha fazla gerçekleşti. [10] Bunların çoğu yine Türk bankaları tarafından kredilendirilmiş projeleri yürüten Türk inşaat sektörü tarafından gerçekleştiriliyor. Türk yiyecek ve tekstil şirketleri Mısır, Suriye ve Körfez'de pek çok yatırım yaptı. Davutoğlu'nun “sıfır problem” diplomasisi aynı zamanda Arap devletlerinden Türkiye'ye gelenler için vize kısıtlamalarını da hafifleterek turist sayısını AB ve Rusya'dan gelenlerle eşitledi. Fas ve

Tunus için 2007’de, Suriye, Lübnan, Ürdün ve Libya için 2009’da vize kaldırıldı. Sonraki yıl Türkiye, Suriye, Lübnan ve Ürdün ortaklığında Yakın Komşular Ekonomi ve Ticaret Örgütü adı altında serbest ticaret bölgesi kuruldu. Türkiye’nin diplomatik atağı doğal olarak Körfez iktidarları, Mübarek, Ben Ali, Esad, Kaddafi ve diğerleriyle sıcak ilişkileri getirdi. Erdoğan 2010 yılında Libya lideri Kaddafi’den, Kaddafi İnsan Hakları Ödülü almak için Trablus’a gitti.

İsrail’le “sıfır sorun” Davutoğlu’nun politikasının en önemli maddelerindendi. AKP iktidarında, İsrail’le olan ticaret 1,3 milyar dolardan (2002) 3,4 milyar dolara (2010) çıkarak neredeyse üçe katlandı. Türkiye, büyük miktarda İsrail silahı satın aldı, ortak tatbikatları arttırdı ve İsrail Hava Kuvvetleri’ne eğitim uçuşlarını Konya’da yapabilmesi için hava sahasını açtı. Davutoğlu ve Erdoğan, İsrail ve komşuları arasında arabuluculuk yapmak için çok çaba harcadı. Erdoğan, özellikle 2008’deki Suriye-İsrail barış girişiminde düşlediği “kolaylaştırıcı” rolüyle iyice hayallere kapıldı. Yerel diplomatlara göre Beşar Esad ve Ehud Olmert arasındaki yoğun gidiş gelişleri, “Türkiye’nin kendisini önemli hissetmesine” yol açtı ve İsrail’in “barışçıl niyetlerini göstermesini” sağladı. Beşar Esad’la uzun bir telefon görüşmesi yaptığı beş saatlik yemekli toplantıdan hemen sonra Olmert’in 2008 Aralık’ında Gazze’ye yönelik Kurşun Başlık Operasyonu başlatmasının Erdoğan’ı şoka uğrattığı ve ihanete uğramış hissettirdiği söylendi. Doğal olarak Olmert, İsrail Savunma Kuvvetleri’nin Gazze planlarından hiç bahsetmemişti. Erdoğan’ın birkaç hafta sonra Davos’ta Şimon Peres’le birlikte katıldığı panelde, Avi Şlaim ve diğerlerinin Gazze saldırısına eleştirilerini okurken moderatörün engellemeye çalışması üzerine kalkıp gitmesinin arka planında işte bu vardı. Bu olay Erdoğan’a Arap basınında “İsrail’e karşı çıkan” kişi olarak övülme olanağı sağladı. Bu esnada İsrail Hava Kuvvetleri Türk hava sahasını kullanmaya devam etti ve İsrail, AKP’nin Kuzey Irak’taki PKK’ye karşı kullandığı tankların modernizasyonunu ve İHA’ların teslimini 2010 yılında yerine getirdi. [11]

Türk-İsrail ilişkileri, 2010 Mayıs’ında İsrail-Mısır ambargosunu kırmak üzere Gazze’ye seyreden Özgürlük Filosunda yer alan Mavi Marmara’daki dokuz Türk eylemcinin İsraili komandolar tarafından vurulmasıyla daha da gerildi. Gemideki eylemcilerin çoğu, savaştan etkilenen Müslümanlara yardım sağlayan İslami yardım örgütü İHH’den. Geminin saldırıya uğraması, Erdoğan ve diğer AKP’li liderlerin 2001’de ayrıldıkları ve o zamandan beri küçük bir politik oyuncu olarak kalan daha radikal Saadet Partisi’nin düzenlediği geniş çaplı gösterilere yol açtı. Mavi Marmara’da yer alacak pek çok AKP’li parlamenter hükümetin uyarısı üzerine son anda gemiye binmemişti. Türkiye’deki yorumcular geminin rotasının

hükümet tarafından onaylandığını söylerken AKP herhangi bir bağlantısı olduğunu reddetti. Bu arada Türkiye'nin en etkili İslami lideri Fethullah Gülen'in Wall Street Journal'da yayınlanan açıklamasında, eylemciler otoriteyi yok saymakla suçlandı. [12] Bu şekilde AKP her iki yönden de konuşabildi: Gemiye yola çıkmaktan alıkoyması gerektiğini söyleyen İsrail ve Amerika kaynaklı eleştirilere karşı kendi kontrolünde olmadığı söylerken, İslamcı seçmenler ve dünyadaki Müslümanlar arasında da Gazze ambargosunu delmeye çalışan taraf olarak saygınlık kazandı. Bu yaklaşımla paralel olarak Gül, Özgürlük Filosu'nun kaderiyle ilgili resmi bir BM araştırması çağrısında bulundu. Yeni Zelanda eski başbakanı Geoffrey Palmer'ın başkanlığını yürüttüğü komisyon tarafından yazılan BM raporu, hiç de şaşkıncı olmayan bir şekilde, 2 milyona yakın insanın getto koşullarında İsrail'in merhametine bırakıldığı Gazze ablukasının uluslararası hukuka tamamen uygun olduğunu tespit etti. [13]

Arap Baharı

AKP'nin "sıfır sorun" diplomasisi, 2011'deki Arap isyanlarıyla daha da karmaşık bir duruma düştü. Tunus'taki Ben Ali rejimine karşı yapılan protestolara farklı nedenlerle de olsa anında destek veren Katar, İran ve Hizbullah'ın aksine, ABD ve pek çok AB ülkesinin yanı sıra Türkiye de 2011 Ocak'ına kadar sessiz kaldı. Erdoğan, Mısır'a ise daha belirgin bir müdahalede bulundu. 1 Şubat 2011'de TRT'de yaptığı konuşmada, ilk "öfke gününden" bir hafta sonra Mübarek'e "Fırsatçı ve kirli çevrelerin Mısır için öngördüğü karanlık senaryolara geçit vermeden, barış, güvenlik ve istikrar için adım atan ilk siz olmalısınız" diyerek "halkın değişim isteklerini tereddütsüz karşılmasını" tavsiye etti. [14] Bu büyük ölçüde Obama yönetiminin 30 Ocak'ta "düzenli değişim" için yaptığı çağırısıyla aynı çizgideydi ve gerçekten de bunu takiben Mübarek, Eylül 2011'de yapılması öngörülen başkanlık seçimlerinde aday olmayacağını duyurdu. Ama bu, sadece Erdoğan'ın Tahrir Meydanı'nın dostu olarak görünmesine hizmet etti.

Ankara, yine Washington gibi Şubat'ın ortasında Bahreyn'de patlayan gösterilere karşı da sessiz kaldı ve göstericilerin Pearl Roundabout'ta vurulmasını ve gazlanmasını görmezden geldi. Suudi tanklarının demokrasi yanlılarını bastırmak üzere geçit yapmasından sadece bir hafta sonra, 20 Mart'ta ise Erdoğan, Türkiye ve Suudi Arabistan'ın "bölgesel barış ve istikrara önemli bir katkı yaptığını ve işbirliği modeli sunduğunu" duyurdu. [15] Gerçekten de Erdoğan ve Davutoğlu, Arap Baharı ilerledikçe Türk ve Suudi Arabistan ilişkilerini bölgedeki mezhepleşmenin güçlenmesine hizmet edecek şekilde sağlamlaştırmak üzere hareket ettiler. Ankara; iş, yaşam standartları ve demokratikleşme taleplerinin karşılanması halinde Suudi ve

Amerikan çıkarlarının tehlikeye girebileceği Yemen'deki ayaklanmaya da ihtiyatla yaklaştı. Baskı arttıkça, rejim ve eylemciler arasında bir çatışmalar yerine yönetici elit kabile içindeki bölünmeler kabileler arası çatışmalara dönüşecek kadar belirginlik kazandı. [16] Kabileler arası görüşmeler, Başkan Salih'in devlet aygıtında önemli bir değişiklik olmadan, Suudiler ve Obama yönetimine de uygun düşecek şekilde, iktidardan ayrılmasıyla sonuçlandı. [17]

Arap Baharının jeopolitiği, Libya ayaklanmasının NATO'nun gözetiminde askerileştirilmesiyle keskin bir değişime maruz kaldı. 17 Mart 2001'de "uluslararası toplum" kendisini yasaklı hava sahası oluşturmak ve BMGK'nin 1973 sayılı kararı doğrultusunda her türlü önlemi almakla görevlendirdi. Burada, Erdoğan hükûmeti bölündü. [18] İlk başta Erdoğan'ın kendisi, liberal-Atlantikçi destekçilerini dehşete düşürerek NATO müdahalesine muhalefet etti. 15 Mart'taki bir TV programında, Kaddafi'ye bizzat telefon ederek halkı dinlemesini ve yeni bir başkan belirlemesini tavsiye etti. NATO operasyonu başlayana dek pek çok savrulma yaşandı. 25 Mart'ta, Kaddafi'nin elindeki limanları ablukaya almak için bir Türk gemisi gönderildi. TBMM, piyade de dâhil olmak üzere daha fazla güç gönderilmesini onayladı. Türk yetkililer, Fransa'nın NATO'nun güçlerinin ortak hareketini beklemeden Harmattan Operasyonu'nu gerçekleştirmesini protesto ettiler. Fransızlar buna, BMGK'nin 1973 sayılı kararından sonra düzenlenen zirveye Erdoğan ve Davutoğlu'nu çağırarak karşılık verdi. Sarkozy, Türkiye'nin saldırıda öncü olmasını engellemeye çalıştı. Bu, Türkiye'deki hükûmet yanlısı güçler arasındaki bölünmeler ve karışık duygular nedeniyle hiç de zor olmadı. Erdoğan ve Davutoğlu, istemeden de olsa NATO'ya lojistik destek vermeyi kabullendiler. Davutoğlu, 2011 Haziranı başlarında Geçici Ulusal Konsey liderleriyle buluşmak ve Türkiye'nin GUK'u Libya halkının meşru temsilcisi olarak tanıdığını göstermek için Bingazi'ye gitti.

Bu tutarsızlıklar, kısmen Davutoğlu'nun "sıfır sorun" yaklaşımını Türkiye'nin Batılı müttefiklerinin gerçekleriyle uzlaştırmanın güçlüğünden kaynaklandı. ABD'yle birlikte diğer büyük Batılı devletler ve Türkiye, Kaddafi'yle hem iyi diplomatik ilişkiler hem de özellikle Libya'daki inşaat patlamasından yararlanacak şekilde iyi iş ilişkileri kurmuşlardı. Geçiş sürecine hâkim olan Batılı güçlerin Libya'daki yeni güç sahiplerini ne kadar bölüp yönetebileceği belli olmadığı için rejimin şiddetle devrilmesinin Türkiye'nin yararına olup olmadığı açık değildi. Ama Türk hükûmetinin yalpalamalarının başka bir kaynağı da vardı:

AKP'nin hala ideolojik omurgasını oluşturan İslami geçmişe sahip ideolog ve aktivistler, diktatörlüklerle mücadele etmişlerdi ama aynı zamanda bölgede Batının 1990'dan bu yana gündeminde bulunan askeri müdahalelerine de karşı çıkmışlardı. Gördüğümüz gibi AKP'nin böyle düşünen çok sayıda destekçisi şimdi Türkiye'nin -NATO'nun emrinde- bölgedeki alt emperyal rolüyle barışıyorlar. Bu, benim "pasif devrim" diye tanımladığım daha büyük bir emilme sürecinin diplomatik ve jeopolitik boyutuuydu. [19] Davutoğlu, Mayıs 2011'de bu eski anti emperyalist İslamcılarının pozisyonunu, Arap baharının radikal ayaklanmaları konusunda özetledi:

"Bu bölgede devrimci bir ruh, bir isyan kültürü gelişti. Eğer bu pozisyonda olmasaydım veya genç olsaydım, ben de 'Yaşasın devrim' derdim. Ama bölgede istikrarı kollayan büyük bir devlet olarak, biz insanların olabildiğince az zarar görmesini sağlamalıyız" [20]

Düzen ve istikrara övgüyle birlikte gençlik ve isyana olgun ve "inancını yitirmiş" bir yaklaşım ve tepelerine füzeleri yağdırırken bile devleti güçsüz halkların koruyucusu olarak gösteren bir "sorumluluk etiği" AKP'nin Türk modelinin bazı başarıları. Elbette, benzer yaklaşımları Paris, Londra ve Berlin'de de bulabilirsiniz.

Şam Savaşı

Erdoğan hükûmetinin Suriye'deki ayaklanmaya tepkisi bir yere kadar kabul edilebilir çizgideydi. Burada, Erdoğan ve Davutoğlu'nun, bölgesel Ekonomik ve Ticaret Örgütü aracılığıyla teşvik ettikleri serbest piyasa politikaları az sayıda elitin zenginleşmesine ve isyanın merkezi sayılan güneydeki Daraa'dan Humus, Hama ve İdlib'e kadar kötü durumda bulunan tarımsal kentlerdeki gençlerin öfkesini daha da arttırmaya yaradı. Mart ve Nisan 2011'de, Şam rejimi gösterilere göz yaşartıcı gaz ve basınçlı suyla müdahale ediyorken, Erdoğan yine kendisini arabulucu yerine koyarak Esad'ın Suriye Müslüman Kardeşleri'nin politik kanadıyla müzakere etmesi ve seçim tarihi belirlemesi için girişimlerde bulundu. Türk savaş gemileri, NATO'nun Kaddafi operasyonu için hazırlanırken bile Erdoğan, uluslararası basına "Burada Libya'daki gibi acı olaylar yaşanmaması en büyük dileğimizdir" diyerek Esad'ı "olumlu, reformcu" bir yaklaşım için teşvik ettiğini söylüyordu. [21] Ankara'nın esas amacı, Esad rejiminin temelini sağlamlaştıracak kontrollü bir demokratik dönüşümü sağlamaktı. Bu, her şeyin aynı kalması için her şeyin değişmesi gerek diyen pasif devrim stratejisiydi. [22]

Bu, “Kral, özellikle İran tehdidi konusunda, Suriye ayaklanmasının başından beri rejim değişikliğinin Suudi çıkarları için iyi olacağına inanıyor. Kral, İslami Cumhuriyetin yıkılmasının dışında başka hiçbir şeyin İran’ı Suriye’yi kaybetmek kadar zayıflatmayacağını biliyor” diyen “üst düzey bir Suudi yetkili” tarafından eski Dışişleri Bakanına iletilen Riyad’ın çizgisiyle taban tabana zıttı. [23] Suudi pozisyonu Washington’da destek buldukça, Türk çizgisi de değişmeye başladı. [24] Esad rejimiyle iletişime devam eden Erdoğan hükûmeti, bir yandan Mayıs 2011 Suriye Müslüman Kardeşleri’nin askeri kanadına basın toplantısı yapması için izin verirken, Haziran 2011’de de Suriye muhalefeti konferansı düzenledi. 2011 Temmuz’unda Esad rejimini askeri olarak devirmeyi hedefleyen Özgür Suriye Ordusu, Türkiye’nin güneyindeki Hatay ilinde ABD’nin lojistik desteği, Suudi parası ve silahıyla kuruldu. ÖSO liderlerine Türk polisi koruması verildi. Bu yapılanlar ancak, Esad’ın Suriyeli Sünni İslamcıların Körfez güçlerine sadık olduğuna dair Baas inancı doğrultusunda ölümcül kararlar almasını sağlamaya yarayabilirdi. ÖSO’nun temel isteği ise uçuşa yasak alanlardı. Bir gözleri saflarındaki Batılı gazetecilerdeyken eylemlerini “ne kadar büyük vahşet olursa ABD’nin hava saldırısı için o kadar çok uluslararası baskı yaratılır mantığıyla” özellikle Humus civarında gerçekleştirdiler. Suriye ordusu yerleşim yerlerindeki ÖSO mevzilerini vurdukça ve hem Alevi hem de Sünni mezhepçi çok sayıda militan yağma ve katliam gerçekleştirdikçe beklendiği gibi ölü sayısı arttı.

2012 başında Türkiye’de liberal ve muhafazakâr İslamcı basının şovenizmi hızla yükseldi. Aynı zamanda Arap dünyasındaki muhafazakâr güçlerden, özellikle Londra merkezli Şark El Avsar gazetesinden, Batının onayı alınmak suretiyle bir Türk müdahalesi çağrısı yükseldi. Erdoğan, dinin devletten ayrılması konusunda konuşurken anti emperyalizm kartını oynayan Müslüman Kardeşler ve diğer İslamcı güçler, rejimden kurtulmak söz konusu olduğunda ise insani müdahale kartını oynadılar. Bu yazı yazılırken ne Türkiye ne de ABD karadan bir müdahaleye veya hava bombardımanı ve uçuşa yasak bölgeye hazır değildi.

İstikrarlı bir Esad rejimi İsraili politikacılarını işine geliyor gibi görünüyor. Her ne kadar İsrail, İran’ın Suriye’deki etkisinin azalmasını olumlu karşılasa da aynı zamanda Esad sonrası Suriye’de İslamcı grupların ön plana çıkacağından endişeli. Sonuç olarak İsrail’in Esad’ın devrilmesinden kalmasını tercih etmesi, Amerikalı politikacılarıdaki aciliyet hevesini azalttı. [25]

Bu belirsizliğin ortasında, Türk hükûmetinin daha batı yanlısı kanadı ABD’yle birlikte davrandı. 2012 Mart’ı başında, Abdullah Gül Suriye için Yemen yolunu önerdi: Esad, Salih’in yaptığı gibi kendi yerine yardımcılarında birini bırakmalı ve keskin bir şekilde bölünmüş

Suriye muhalefeti ülkeyi yönetmeye hazır olmadığı için yönetici yapıları bozmadan kenara çekilmeli. Gül, askeri müdahaleye karşı yaptığı uyarıdan bir hafta sonra, “politik çözüm” ve Ankara’da Rusya’yı da içerecek şekilde genişletilmiş bir “Suriye’nin Dostları” toplantısı çağrısında bulundu ve dolayısıyla askeri seçeneği devre dışı bıraktı. [26] Aynı dönemde Erdoğan, Esad rejimiyle askeri bir çatışma anlamına gelen ve Türkiye’nin toprak işgalini gerektiren “insani koridor” talebini dillendiren Arap ligine destek verdi. Böylece Türkiye, bölgesel liderlik iddialarına rağmen kendisine düzgün bir pozisyon geliştiremedi. Erdoğan’ın yapabileceği en iyi şey, Gül’ün pozisyona karşı denge kurmak için Riyad’ın isteklerinin toparlanmış hali olan Arap ligi önerilerini desteklemek olabilirdi. Türkiye, lider değil takipçi oldu. Hükûmetin kararlılık eksikliği, hareketlerinde çelişkiler ortaya çıkmasına neden oldu. Hükûmet yanlısı Yeni Şafak gazetesinin köşe yazarlarından bazıları bile AKP’nin Esad’ı iktidardan olabildiğince çabuk uzaklaştırmak istediğine dair çokça kanıt olduğunu söylerken diğerleri hükûmetin önceliğinin sınırdaki istikrar ve acil bir ateşkes olduğuna inandı. [27]

Sünnicilik

Sonuçta İslamcı Türk basını, Suriye’ye müdahale konusuna en kötü gerekçelerle Libya’dakinden çok daha sıcak yaklaştı. Baas rejiminin tarih boyunca hedef aldığı Müslüman Kardeşlere ve Suriye’deki diğer İslamcı güçlere duyulan sempatinin yanı sıra Şiilere karşı Suriyeli Sünnilerle yakınlaştılar –ki bunlardan hiçbiri AKP’nin, Esad rejimiyle sıkı ilişkiler kurmasını engellememişti. Türkiye yanlısı sesler, Libya, Bahreyn, Yemen veya Suriye toplumlarındaki mezhepçi veya aşiret bölünmelerinin, Türkiye’nin ılımlı İslamcı parlamenter-anayasal modelini bataklıktan çıkma yolunda çekici kılacağından bahsetti. Ama Türkiye bu yarılımların dışında kalmak bir yana, politik kargaşa kendi sınırlarına yaklaştıkça kendi karmaşık etnik ve mezhep yapısında daha da batağa saplandı. AKP’nin barışçıl hegemonyasının özellikle, Türkiye’nin % 20’yi bulan kendi Hıristiyan nüfusunun 1915 ve 1950’lerde Ermenilerin yok edilip Rumların sınır dışı edilerek bitirilmesi gerçeğine dayanması; Suriye ve Lübnanlılar için pek iyi bir model değil. Ve her ne kadar Suriyeli Alevilerle zayıf bağlara ve farklı dini uygulamalara sahip olsalar da Suriyeli Sünnilerin Şam’daki Alevi azınlık yönetimine duyduğu nefret kolaylıkla Türkiye’nin dışlanmış ve yoksullaştırılmış Alevilerini hedef alabilir. Türk İslamcı hareketi çoğunlukla Sünniler tarafından yönetiliyor ve destekleniyor. 2012’de Türk Alevileri bir kere daha 1970’lerdeki o zamanlar muhafazakârları ve İslamcıları da içeren sağcı milliyetçi ülkücülerin gerçekleştirdiği büyük katliamları hatırlatırcasına kapılarının işaretlenmesi olayını yaşadı.

Suriye konusunun Türkiye üzerinde karmaşık etkileri var. İki ülke çok uzun bir sınırı paylaşıyor; Suriye, Arap topraklarına giden en önemli Türk ticaret yolu ve Sünni Türklerin oralarda pek çok iş bağlantısı var. Hepsinden öte, bir Kürt yapısının ortaya çıkma ihtimali iktidarı korkutuyor. Kuzey Suriye’de, PKK’nin Suriye kolu Demokratik Birlik Partisi (PYD) en köklü ve sağlam örgütlenmiş Kürt gücü. 2011 yazında, Erdoğan hükûmeti ÖSO’yu desteklerken Esad, Suriyeli Kürtlere kimlik verme anlaşması teklif etti ve Türkiye’ye PKK ile ilgili istihbarat vermeyi durdurdu. Ankara, Suriyeli Kürtler üzerinde hegemonya kurabilmek için Irak Kürdistanı lideri Barzani’yi kullanmaya çalıştı ama bunda başarılı olamadı. Esad, ÖSO’yu Halep’ten çıkarmak için güçlerini kuzey ve güney sınırlarından çektiğinde, PYD bir dizi Kürt sınır kentinde yönetimi ele geçirdi: Derik, Kamışlı’nın bir kısmı, Efrin, Amude. Batı destekli muhalif grup Suriye Ulusal Konseyi’deki tartışmaların nedeni, dış müdahale ve iç demokrasi konusundaki farklılıkların yanı sıra Suriye Kürtlerinin Türkiye’nin müdahalesini protesto etmesi oldu. [28] Gerçekten de Mısır ve Tunus’ta politik tutuklular serbest bırakılırken, sivil Kürtler Türkiye hapishanelerini doldurmaya devam ediyor. Aralık 2011’de ABD uçaklarından istihbarat alan Türk jetleri, Irak sınırındaki dağlarda sigara kaçakçılığı yapan bir grup yoksul köylüyü vurarak 34 kişinin ölmesine neden oldu. Kendi Kürt yurttaşlarına böyle davranan bir ülkenin komşularına model olması nasıl beklenebilir?

İran’ı Hedef Almak

Son olarak, Türkiye’nin Suriye’yle olan ilişkilerinin herhangi bir şekilde gözden geçirilmesi diğer komşusu İran’la olan ilişkilerinin de yeniden tanımlanması anlamına geliyor. Arap Baharıyla sonuçlanan yıllar boyunca Amerika ve İsrail’in tereddütüne rağmen Ankara ve Tahran arasında önemli bir yakınlaşma oldu. Irak Kürdistanı’nın ortaya çıkması her iki ülkenin iktidarına da Kürt isyanıyla mücadele konusunda yanyana gelme imkanı sağladı. Karşılıklı ticaret geçtiğimiz on yıl boyunca önemli oranda yükseldi ve İran şu anda Rusya’dan sonra Türkiye’nin ikinci doğalgaz kaynağı. [29] Mayıs 2010’da, Washington’dan yeşil ışık aldıklarını düşünen Türkiye ve Brezilya İran’la uranyum işleme anlaşması konusunda görüştüler. Buna rağmen Türkiye Eylül 2011’de İran sınırına yakın bir yerde NATO’nun füze savunma sisteminin kurulmasına izin verdi. Türkiye-AB Karma Parlamenter Delegeasyonu eski eşbaşkanı Joost Lagendajk, ABD’nin Türkiye’ye sadece Esad’ın devrilmesi için değil aynı zamanda Irak üzerindeki İran nüfuzuyla mücadele etmek için de ihtiyacı olduğunu söyledi. [30]

ABD'nin Irak işgali sonrasında, İsrail'in bölgedeki nükleer silaha sahip olma tekelinin korunması için uzun süredir yürüttüğü kampanyaya Suudilerin, İran'dan başlayıp Maliki'nin Irak'ından geçerek Suriye ve Hizbullah yönetimindeki Güney Lübnan'a devam ettiğini düşündüğü "Şii hilali" nedeniyle İran'a duyduğu düşmanlıkla birleşti. Artan mezhepçilikle birlikte Türkiye, İran'ı hedef alan Batı destekli Sünni koalisyonun içinde açıkça yer almış gibi görünüyor. Eğer ABD'de ve Türkiye'deki hem laik hem de muhafazakar çevrelerde İran ve Ahmedinejad'la yakınlaşmaktan dolayı hoşnutsuzluk belirtileri varsa da durum tersine dönmüş gibi görünüyor. Ve özellikle Türkiye'nin Suriye'ye asker göndermesi halinde İran'la savaş çıkabileceğine dair söylentiler artıyor. Aynı anda Sünni Arap basını Sünni Türkiye'nin gelişini tereddütle de olsa kutluyor. Arap yorumcular ve bazı Türk meslektaşları, sanki AKP'nin emperyal arzularının şişirilmeye ihtiyacı varmış gibi Osmanlı ve Pers imparatorlukları arasındaki tarihi rekabeti canlandırmak istiyorlar. [31] Bazı İslamcı aydınlar İran, Irak ve Suriye'nin başlatmış olduğu bir mezhep savaşının devam etmekte olduğunu söylüyorlar. Bu gerçeğin görmezden gelinemeyeceğini söyleyerek mezhepçilik trenine atılıyorlar ve Türkiye'nin bir Sünni-Şii savaşına hazır olması gerektiğini söylüyorlar. [32]

Irak'ta, Maliki'nin Şii ağırlıklı hükûmetine karşı Arap ve Türk Sünnilerin desteklediği Iraklı Sünni ve Kürt güçlerin koalisyonu öneriliyor. Maliki rejiminin hakkında tutuklama kararı verdiği Irak'ın (Sünni) Başkan Yardımcısı Tarık Haşimi'nin, Katar ve Suudi Arabistan ziyaretinden sonra Türkiye'ye sığınması bunun ipucunu verdi. [33] Irak hükûmeti buna sözlü bir saldırıyla cevap verdi ve Türkiye benzer şekilde karşıladi. Bu sınır ötesi bağrıışmanın ortasında Mesud Barzani, Türkiye'yi ziyaret etmeye karar verdi ve tansiyon daha da yükseldi. AKP'nin Irak'ın üç parçaya bölünmesi karşısındaki resmi pozisyonuna rağmen heyecanlı spekülasyonlar arttı: Erdoğan'ın esas amacı Türk yönetimi altında bir Kürt konfederasyonu yaratmak mıydı? [34] Hiç kuşku yok ki AKP hükûmeti, bir kısmı Maliki tarafından üretilmiş olsa da mezhepçi katliamlar yapmakla uluslararası suçlanan yüksek profilli birine yataklık etmeye karar verirken bunu kendinden menkul mezhepler üstü pozisyonu gereği yapmıştı. Rejim bir kere daha Türk devletinin Sünni kimliğini vurguladı.

Yozlaşma

Türkiye'nin herhangi bir şekilde model olarak sunabilmesi için önce kendi mezhepsel ve etnik baskı, otoriter rejim ve ekonomik eşitsizlik gibi sorunlarıyla yüzleşmesi gerek. Geçtiğimiz yıllarda büyüme rakamlarını yukarı taşıyan gayrimenkul ve kredi balonlarının sonsuza dek sürmesi beklenemez. Toplumsal koşullar kötü ve gelir dağılımındaki eşitsizlik OECD ülkeleri

arasında en kötüsü. [35] Sivil özgürlükler cephesinde, AKP'nin askerinin gücüne karşı kararlı bir mücadele yürüttü ama sonuçta Kemalist militarizmin yerini yeni bir polis devleti aldı. Türkiye'nin en güçlü dini örgütü, Gülen cemaati, etkisini polise ve yargıya -ve söylenenlere göre MİT'e- kadar genişletti. Gülen'in, geçtiğimiz yıl çok sayıda muhalif gazetecinin tutuklanmasının arkasında olduğuna inanılıyor. [36] 2010 yılında Erdoğan hükümeti 1980 anayasasının bazı maddelerini değiştirdi ama her türlü eleştiriyi devlet karşıtlığını suç sınıfına sokabilecek "Türklüğü aşağılamak" gibi en baskıcı, milliyetçi maddelerini korudu.

2002'de pek çok Türk liberali AKP'nin ülkeye "modernizasyon" ve "dünyaya entegrasyon" ve özellikle AB'ye katılım konusunda en iyi seçeneği sunduğunu düşünüyordu. "Özgürlükçü sol", aydın çevreleri, AKP'nin muhafazakar liberalleşme projesine desteğin güçlenmesinde önemli rol oynadılar. AKP'nin askerle olan mücadelesinde kendilerini AKP'nin arkasına konumlandırıdılar ve bu sorgusuz desteklerini yeni anayasa gibi hükümetin diğer politikalarını içerecek şekilde genişlettiler. Etkili liberal aydınlar polisin Türkiye'nin demokratikleşmesindeki (askerinin iktidarının kısıtlanması olarak okuyun) rolünü kutladılar ve yeni polis kadrolarının insani yüzünü keşfettiler. Bu naiflik, otoriterliği "askeri vesayet"e atfedilen Türk devletine dair indirgemeci bir incelemeyi ve devleti birbiriyle kâh çakışan kâh çelişen sorun ve çıkarılara sahip farklılaşmış kurumlar topluluğu ve sosyal aktörler olarak analiz edememeyi gösteriyor. Liberallerin Erdoğan hükümetinin otoriter eğilimlerini görmezden gelme stratejisi, anayasa değişikliklerini takip eden ağır bir baskı dalgasıyla geri tepti. Şimdi bazıları AKP-Gülen rejimini eleştirenler arasına katıldı.

Uluslararası bakımdan, İslam dünyası için Türk modelinin destekçileri bu durumu sıklıkla tam ters taraftaki İran veya Suudi Arabistan örneklerini vererek dengeliyor. Geçtiğimiz yıl meydana gelen gelişmeler farklı bir resim sunuyor. Bölgedeki ana sınır çizgileri daha az ideolojik hale geliyor ve bı çizgiler artık "ılımlı İslamcılar" ve muhafazakarlar arasında çizilmiyor. Suriye'deki çatışmanın alevlenmesi, "ilkel" denilen mezhepsel farklılıkları belirginleştirmeye başladı. Bazı açılardan birbirlerine hiç benzemeseler de Suudi Arabistan ve Türkiye kendilerini ortak düşman İran'a karşı aynı tarafta buldular. Ama gidişatın değişmesi ihtimaline rağmen Türkiye'nin 1/3'ü nüfusa sahip olan Suudi Arabistan, şu andaki politik akışı kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirmekte büyük başarı sağladı. Uluslararası toplumdan, Suudi Arabistan'ın kendi Şii nüfusuna Esad'ın Suriyeli protestoculara yaptığı muamelenin benzerini göstermesine rağmen tek bir itiraz gelmiyor. Erdoğan, ucuz işgücüne atlamaya hazır 280 Türk işadamıyla birlikte Türk yatırımlarını üç katına çıkarma niyetini vurguladığı Mısır, Tunus ve Libya başkentlerinde büyük bir gövde gösterisi yaptı [37] Ama

ziyaret aynı zamanda Türk etkisinin sınırlarını gösterdi. Müslüman Kardeşler'in AKP'yi ekonomik bir model görmekle ilgili bir sorunu yok ama Erdoğan'ın laik devlet çağrısı Müslüman Kardeşler'den acı bir "anti-empyralist" yanıt aldı: Örgüt, ona Mısır'ın içişlerine karışmamasını söyledi. Bu arada Başkan Mursi, ilk dış ziyaretini Riyad'a yaptı.

AKP'nin "komşularla sıfır sorun" politikası işlemez haldeyken Kral Abdullah'ın İran'a karşı yürüttüğü sert söylemli kampanya gündemde ve Washington, Sünni dünyası ve AB'nin yanında Wall Street tarafından da sürdürülmekteyken, yalnızca bu uluslararası kan davasına karşı olan Rusya ve Çin tarafından desteklenmemektedir. Suriye'nin çırpınışları Ankara'yı iç düşmanı PKK'nin ani güçlenmesiyle karşı karşıya bırakırken Esad'ın zayıflaması veya devrilmesiyle Hizbullah'ın en büyük destekçisini kaybetmesi sonucu Suud Ailesi Lübnan'ın eline düşmesini umabilir. Daha da ötesi, Türk liderliği mezhepçi reelpolitigi, demokratikleşme ve kendi kaderini tayin ilkelerinin önüne koyduğunu ısrarla gösterdi. Bu konuda Şii çoğunluğa ve Sünni otoriter monarşiye sahip Bahreyn turnusol kâğıdı görevi gördü. Monarşi, 2012'nin ilk aylarında gösterileri şiddetle bastırıldığında Türkiye yalnızca görmezden gelmekle kalmadı, Cumhurbaşkanı Gül, Körfez rejimleriyle artan işbirliğinin başlangıcı olarak Birleşik Arap Emirlikleri'ni ziyaret etti ve oradaki diktatörlerle birlikte Suriye için demokrasi talep etti. Ankara'nın bölgedeki demokrasiye ve içişlerine müdahale etmeme politikasına bağlılığını bundan daha iyi hiçbir şey gösteremezdi. Arap Baharı boyunca Türkiye, sadece Washington ve İsrail politikalarının kuyruğuna takılan ve bölgedeki gerici güçlere destek veren Suudlarla ilişkisini güçlendirdi.

newleftreview.org

Çeviren: T.Özgür Yıldız

[1] 'In Turkey's Example, Some See Map for Egypt', New York Times, 5 February 2011. See also International Crisis Group, 'Turkey and the Middle East: Ambitions and Constraints', 7 April 2010, p. 20. Metne yorumları için Aynur Sadet'e teşekkür ederim

[2] Tariq Ramadan, 'Democratic Turkey Is the Template for Egypt's Muslim Brotherhood', New Perspectives Quarterly, vol. 28, no. 2, 2011.

[3] Soner Cagaptay, 'The Empires Strike Back', NYT, 14 January 2012.

[4] Bkz. Tuğal, 'NATO's Islamists', NLR 44, March–April 2007, on which this draws.

[5] Sedat Laçiner, 'Neden Afganistan'dayız?', Star, 22 March 2012.

[6] Hasan Kösebalaban, 'Making of Enemy and Friend: Fethullah Gülen's National-Security Identity', in M. Hakan Yavuz and John Esposito, eds, *Turkish Islam and the Secular State: The Gülen Movement*, Syracuse, NY 2003.

[7] Örneğin bkz. Alfred Stepan and Graeme Robertson, 'An "Arab" more than "Muslim" Democracy Gap', *Journal of Democracy*, vol. 14, no. 3, 2003.

[8] Kürt nüfus çeşitliliği bir hayli geniş. Fakat geleneksel göstergeler Türkiye'de 14 milyon, Suriye'de 2 milyon, Irak'ta 6 milyon ve İran'da 7 milyon gösteriyor.

9] 2010'da Türkiye'nin Irak ile ticareti 7.4 milyar dolara yükseldi. Bunun 6 milyar doları Türkiye'nin şimdi inşaat pazarının yüzde 95'ini kontrol ettiği bütün Irak Kürdistan'nına yapılan ihracat. Bkz Kemal Kirişçi, 'Turkey's "Demonstrative Effect" and the Transformation of the Middle East', *Insight Turkey*, vol. 13, no. 2, 2011, p. 38.

[10] Kirişçi, 'Turkey's "Demonstrative Effect"', p. 38.

[11] ICG, 'Turkey and the Middle East', pp. 14–15, 24.

[12] 'Reclusive Turkish Imam Criticizes Gaza Flotilla', *Wall Street Journal*, 4 June 2010.

Bu, sadık İsrail yanlısı Gülen'in hükümete açıkça karşı çıktığı ilk andı.

[13] Türkiye ve İsrail hava kuvvetleri arasındaki koordinasyon kesilmişti ancak 2011'in sonlarına doğru yeniden başladı: 'Turkey, Israel reinstate air force coordination mechanism', *Today's Zaman*, 22 December 2011. Mavi Marmara hakkındaki uluslararası yorumları görmek için: bkz. Lemi Baruh and Mihaela Popescu, 'Communicating Turkish-Islamic identity in the aftermath of the Gaza flotilla raid', *New Perspectives on Turkey* 45, 2011, pp. 76–7.

[14] 'Erdoğan'ın Kahire konuşması', *Foreign Policy blog*, posted 2 February 2011, citing Nicholas Noe's *MideastWire* blog.

[15] 'Erdoğan: "Suudi Arabistan'la tam bir işbirliği içindeyiz"', *Milliyet*, 20 March 2011.

[16] Khaled Fattah, 'Yemen: A Social Intifada In a Republic of Sheikhs', *Middle East Policy*, vol. 18, no. 3, 2011, p. 81.

[17] 'US Teaming With New Yemen Government on Strategy to Combat Al Qaeda', *NYT*, 26 February 2012.

[18] BM'nin geçici üyeleri Almanya, Hindistan ve Brezilya 1973'de BKGK'de çekimser kaldı, diğer yandan daimi üyeler Rusya ve Çin veto haklarını kullanmayarak çözümün

geçmesi için izin verdiler. Amerikalılar da bölündü: Savunma Bakanı Robert Gates mühadaleye karşı, Obama'nın yakın danışmanları (Susan Rice, Samantha Power) ısrar ediyorlar, Kongre görüşmedi, hukuk ihlali.

[19] Tuğal, *Passive Revolution: Absorbing the Islamic Challenge to Capitalism*, Stanford 2009.

[20] Aslı Aydıntaşbaş, 'Davutoğlu'yla zor sohbet', *Milliyet*, 5 May 2011.

[21] Delphine Strauss, 'Erdogan urges Assad to hasten reform', *FT*, 28 March 2011.

[22] Erol Cebeci and Kadir Üstün, 'The Syrian Quagmire: What's Holding Turkey Back?', *Insight Turkey*, vol. 14, no. 2, 2012, p. 16.

[23] John Hannah, 'Syria: The King's statement, the President's hesitation', *Foreign Policy blog*, 9 August 2011.

[24] Nisan 2011'de Hannah, Riyadh'ın Washington'daki adamı, Prens Bandar bin Sultan'ı referans göstererek şöyle yazdı: Birleşik Devletler ile işbirliği içinde çalışmak, Bandar, ...Ortadoğu'daki 2011 ayaklanmalarını Birleşik Devletlerin çıkarlarına hizmet edecek şekilde şekillendirmeye yönelik çabaların büyük bir kazanç olacağını kanıtlar...Bandar Birleşik Devletlerin çıkarlarına dayanmaksızın çalışıyor olması açıkça endişeye yol açıyor. Fakat Bandar'ın Washington ile birlikte ortak düşman İran'a karşı bir partner gibi çalışması büyük bir stratejik kazanç. Bandar'ın Suudi kaynak ve prestijini ekonomik ve politik ölçülerde İran mollalarını zayıflatan ve Esad rejimini altını oyan biçimde kullanmadaki maharet ve cüretli hamleler yapmadaki kıvraklığı bütün bir bölgede Birleşik Devletler politika ve çıkarlarını desteklenmesine mükemmel bir örnek oluşturabilir. John Hannah, 'Bandar's return', *Foreign Policy blog*, 22 April 2011.

[25] Cebeci and Üstün, 'The Syrian Quagmire', p. 20.

[26] 'Suriye'ye Yemen modeli', *Sabah*, 3 March 2012; 'Mu'arada Tunisiyya-Turkiyya li ay Tadakhkhul min Kharij al-Mintiqa fi Suriyya', *Sharq al-Awsat*, 9 March 2012.

[27] Bkz. İbrahim Karagül, 'Suriye için "Misak-ı milli"', *Yeni Şafak*, 27 March 2012 and Akif Emre, 'Suriye açmazında yeni dönemeç', *Yeni Şafak*, 27 March 2012.

[28] 'Akrad Suriyya yatawaqqa'un fashal mu'tamar Istanbul al-muqbil', *Sharq al-Awsat*, 29 March 2012.

- [29] Daphne McCurdy, 'Turkish-Iranian Relations: When Opposites Attract', Turkish Policy Quarterly, vol. 7, no. 2, Summer, 2008.
- [30] Joost Lagendijk, 'Using Turkey's expertise to deal with Iran', Today's Zaman, 29 February 2012.
- [31] 'Adil al-Tarifi, 'Turkiyya "al-Sunniyya" . . . wa Fashal Siyasa al-Ihtiwa', Sharq al-Awsat, 25 April 2012.
- [32] Örneğin, bkz. İbrahim Karagül, 'Korkulan oldu, bölündük . . .', Yeni Şafak; Ali Ünal, 'Terör ve dış gelişmeler', Zaman, March 26, 2012.
- [33] 'Baghdad turji' muhakama al-Hashemi mujaddadan', Sharq al-Awsat, 11 May 2011.
- [34] Ruşen Çakır, 'Özal'ın hayali gerçekleşiyor mu?', Vatan, 24 April 2012.
- [35] 'Social Justice in the OECD—How Do the Member States Compare?', Gütersloh 2011.
- [36] Gülen cemaati ana akım Batılı medyada dikkate değer sempatik bir yer buldu. Örneğin bkz, 'Turkish Schools Offer Pakistan a Gentler Vision of Islam', NYT, 4 May 2008; 'Global Muslim networks: how far they have travelled', Economist, 6 March 2008; 'Meet Fethullah Gülen, the World's Top Public Intellectual', Foreign Policy, 4 August 2008.
- [37] 'Turkey, Egypt form strategic cooperation council', Today's Zaman, 13 September 2011.